

Sygn. akt I ACz 306/13

POSTANOWIENIE

Dnia 11 marca 2013 roku

Sąd Apelacyjny w Krakowie Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Anna Kowacz-Braun

SSA Władysław Pawlak

SSA Jerzy Bess (spr.)

po rozpoznaniu w dniu 11 marca 2013 roku w Krakowie na posiedzeniu niejawnym

sprawy z sprawy z powództwa Parafii (...) p.w. św. M. A. (1) w P.

przeciwko Skarbowi Państwa Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe Nadleśnictwo Ł.

o uznanie czynności za bezskuteczną

na skutek zażalenia strony powodowej na postanowienie Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 31 grudnia 2012 r., sygn. akt I C 735/12

postanawia:

uchylić zaskarżone postanowienie.

Sygn. akt I ACz 306/13

UZASADNIENIE

Powodowa Parafia (...) p.w. św. M. A. (1) w P. w pozwie z dnia 28 lipca 2011 r. wniosła o przywrócenie prawa własności ewentualnie o przyznanie nieruchomości zamienną ewentualnie o odszkodowanie za nieruchomości położone w N.. Sąd Okręgowy powziął wątpliwości co do zdolności procesowej strony powodowej, w związku z czym zarządzeniem przewodniczącego z dnia 26 października 2012 r. pełnomocnik strony powodowej wezwany został do złożenia dokumentu obrazującego zgodę biskupa dla proboszcza na wytoczenie powództwa w terminie 7 dni pod rygorem odrzucenia pozwu (k. 252). Wezwanie do wykonania zarządzenia zostało odebrane dnia 8 listopada 2012 r. (k. 292). Dnia 15 listopada 2012 r. pełnomocnik strony powodowej przedłożył pismo datowane na dzień 19 kwietnia 2012 r., podpisane przez arcybiskupa J. M., Metropolitę P.- (...) Obrządku (...), zgodnie z którym na podstawie kanonu 1032 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich udzielił on zgody ks. P. K. na występowanie w imieniu m. in. Parafii (...) p.w. św. M. A. (2) w P. przed sądami, urzędami administracji państwowej i samorządowej w przedmiocie przywrócenia na rzecz wyżej wymienionych parafii utraconych nieruchomości oraz kopię pisma ekonoma archidiecezji A. G. z dnia 23 maja 2011 r. do proboszczów (...) informującego, że można składać pozwы o zwrot nieruchomości. Dołączono również pismo arcybiskupa J. M. z dnia 12 listopada 2012 r., którym zaświadczył, iż z jego polecenia (...) powiadomiła wszystkich proboszczów (...) w tym ks. P. K., proboszcza Parafii (...) p.w. św. M. A. (2) w P. o zakończeniu prac Komisji Majątkowej i możliwości składania przez poszczególne parafie (w tym również przez parafię w P.) pozwów do sądu dotyczących utraconych nieruchomości. W związku z tym pismo z dnia 23 maja 2011 r. należy traktować jako zgodę arcybiskupa na występowanie z pozwem do sądu przez ks. P. K. w imieniu Parafii (...) p.w. św. M. A. (2) w P.. Ponadto pismem z dnia 19 kwietnia 2012 r. arcybiskup formalnie potwierdził wcześniejszą zgodę. Jednocześnie w piśmie arcybiskup uznał wszystkie dokonane czynności od dnia wniesienia pozwu aż do dnia dzisiejszego za jego przyzwoleniem pełną zgodą, jako podjęte w interesie i na rzecz reprezentowanej parafii.

Postanowieniem z dnia 31 grudnia 2012 r. Sąd Okręgowy odrzucił pozew. W ocenie Sądu Okręgowego pozew podlegał odrzuceniu z uwagi na nieusunięty brak zdolności procesowej, zgodnie z art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. Sąd Okręgowy wskazał, że osoby prawne działają przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i opartym na niej statucie. Ważność czynności zarówno materialnej jak i procesowej dokonywanej przez osobę fizyczną działającą jako organ osoby prawnej jest uzależniona od tego, aby osoba działająca w charakterze organu osoby prawnej była rzeczywiście powołana do pełnienia funkcji organu i aby czynność mieściła się w zakresie umocowania tego organu do reprezentowania osoby prawnej. To samo dotyczy Kościoła (...), dla którego kwestie statutowe reguluje Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich (KKKW), promulgowany w dniu 18 października 1990 r. przez papieża Jana Pawła II konstytucją *Sacri canones* z mocą obowiązującą od 1 października 1991 r.). Sąd Okręgowy powołał się na kanon 1032 KKKW, zgodnie z którym zarządcy dóbr kościelnych nie powinni w imieniu osoby prawnej ani wszczynać sprawy, ani zawiązywać sporu w sądzie cywilnym, chyba że za zgodą własnego Hierarchy. Zgodnie z kanonem 290 KKKW proboszcz występuje w imieniu parafii we wszystkich jej sprawach. Z kanonu 1023 KKKW wynika nadto, iż zarząd dóbr kościelnych osoby prawnej (np. parafii greckokatolickiej) należy do tego, kto bezpośrednio kieruje osobą (tj. do proboszcza lub administratora). Wszystko to oznacza, iż w dacie złożenia pozwu w niniejszej sprawie osoba reprezentująca Parafię(...)p.w. św. M. A. (2) w P. jako administrator parafii czy proboszcz powinna była przedłożyć zezwolenie biskupa w trybie kanonu 1032 KKKW. Brak w/w zezwolenia stanowi zatem brak w zakresie zdolności procesowej. Przepis art. 70 k.p.c. wymaga uprzedniego wezwania do uzupełnienia braków zdolności procesowej, wobec czego wezwano pełnomocnika strony powodowej do uzupełnienia braków. Jednakże przedłożone przez niego dokumenty nie są wystarczające. Zgoda biskupa z dnia 19 kwietnia 2012 r. jest późniejsza niż data wytoczenia powództwa, a ponadto zawiera jedynie zezwolenie na występowanie o zwrot nieruchomości, gdy tymczasem zakres niniejszej sprawy jest szerszy i dotyczy także żądań ewentualnych przyznania nieruchomości zamiennej ewentualnie odszkodowania. Brak jest również skonkretyzowania, w jakiej roli miałyby nastąpić „występowanie” przed sądem. Również dokument podpisany przez ekonoma A. G. oraz przykładowy wzór pozwu „o przywrócenie prawa własności” nie może być uznany za zgodę na wytoczenie powództwa, gdyż po pierwsze brak jest na nim podpisu biskupa, a po drugie pismo ma charakter wyłącznie informacyjny. Wskazano także, że odrzucenie pozwu nie zamyka stronie powodowej prawa do sądu w przyszłości, albowiem po ewentualnym stwierdzeniu na drodze administracyjnej nieważności decyzji jako wydanej z rażącym naruszeniem prawa będzie mogła ona dochodzić odszkodowania od Skarbu Państwa na podstawie przepisów ogólnych.

Zażalenie na postanowienie złożyła strona powodowa zarzucając naruszenie art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. poprzez jego zastosowanie i przyjęcie, że w niniejszej sprawie powód pomimo wezwania sądu nie uzupełnił braków w zakresie zdolności procesowej, a więc nie ma zdolności procesowej do występowania w niniejszej sprawie i w związku z tym zaistniały podstawy do odrzucenia pozwu. Strona powodowa wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia. W ocenie skarżącej uzyskała ona zgodę biskupa wyrażoną w piśmie z dnia 19 kwietnia 2012 r. i jest ona wystarczająca do występowania proboszcza J. K. w przedmiotowej sprawie. Wyraźnie wskazano w niej podstawę prawną z prawa kanonicznego i określono przedmiot postępowania. Kanon 1032 KKKW nie zawiera wskazania, co ma się znaleźć w dokumencie wyrażającym zgodę. Ponadto jego treść nie pozostawia wątpliwości, że intencją biskupa było udzielenie zgody na występowanie w niniejszym postępowaniu, gdyż inaczej nie udzielałby takiej zgody. Nie można się zgodzić, że nie sprecyzowano w jakiej roli procesowej proboszcz może występować w sprawie bowiem nie jest trafny pogląd, że zgoda w trybie kanonu 1032 KKKW jest potrzebna także do występowania po stronie pozwanej. Skarżąca wskazała także, iż Sąd Okręgowy w ogóle nie odniósł się do kolejnego pisma biskupa, w którym potwierdził on wszystkie czynności procesowe. Podniosła nadto, że nie można w przedmiotowej sprawie opierać się ściśle na przytoczonych poglądach Sądu Najwyższego, gdyż dotyczą one ważności czynności materialnoprawnych ocenianych na podstawie Kodeksu Prawa Kanonicznego, które mają inne brzmienie niż Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich, a w przedmiotowej sprawie chodzi o skuteczność czynności proceduralnych. Strona powodowa wskazała, że odrzucenie pozwu powoduje niemożność dochodzenia roszczeń, gdyż te musiały zostać zgłoszone do dnia 31 lipca 2011 r.

W odpowiedzi na zażalenie strona pozwana wniosła o oddalenie zażalenia i zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Zażalenie jest zasadne, co prowadzi do uchylecia zaskarżonego postanowienia.

Podstawą odrzucenia pozwu, w myśl z art. 199 § 1 pkt 3 k.p.c. może być brak zdolności procesowej. W przedmiotowej sprawie nie budzi wątpliwości, że strona powodowa posiada osobowość prawną, a co za tym idzie, zgodnie z art. 64 § 1 k.p.c. zdolność sądową oraz zgodnie z art. 65 § 1 k.p.c. zdolność procesową. Sporne jest natomiast, czy sposób wykonywania tej zdolności procesowej jest zgodny z prawem, tj. czy proboszcz ks. J. K. jest właściwie umocowany do reprezentowania powodowej parafii w niniejszej sprawie.

Wykonywanie zdolności procesowej określa art. 67 § 1 k.p.c., zgodnie z którym osoby prawne działają przez swoje organy albo przez osoby uprawnione do działania w ich imieniu, odsyłając w tym zakresie do przepisów prawa cywilnego materialnego, w szczególności do art. 38 k.c., zgodnie z którym osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie. W przypadku kościelnych osób prawnych, w tym parafii grekokatolickich, sama ustawa, w szczególności art. 7 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, jak również Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Warszawie dnia 28 lipca 1993 r., nie regulują zakresu, w jakim proboszcz jest umocowany do reprezentowania parafii w stosunkach majątkowych wobec osób trzecich. Zatem w zakresie przyznanej parafiom osobowości prawnej należy zaakceptować skuteczność w sferze państwowego porządku prawnego norm prawa kanonicznego, dotyczących utworzenia parafii, powołania na stanowisko proboszcza i zasad reprezentowania parafii przez proboszcza. W konsekwencji, normy te winny być traktowane i uwzględniane w świetle art. 35 i 38 k.c. na równi z wymienionymi w tych przepisach ustawami. Pogląd taki został wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 marca 2004 r. (sygn. akt IV CK 108/03, OSNC 2005/4/65) – odnośnie stosunków rozstrzyganych na gruncie stanu prawnego przed wejściem w życie Konkordatu i powtórzony w uchwale z dnia 19 grudnia 2008 r. (sygn. akt III CZP 122/08, OSNC 2009/7-8/115) – odnośnie stosunków prawnych rozstrzyganych już na gruncie Konkordatu. Jak zwrócono uwagę w wyroku z dnia 24 marca 2004 r. „skuteczne z mocy art. 7 ust. 3 pkt 5 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w sferze państwowego porządku prawnego umocowanie proboszcza wynikające z kanonu 532 do dokonywania w imieniu parafii wszelkich czynności ograniczają jedynie te wymienione wyżej normy prawa kanonicznego, które uzależniają ważność czynności podjętych przez proboszcza w imieniu parafii od uprzedniego pisemnego upoważnienia biskupa diecezjalnego (kanon 1281 § 1 i § 2) lub zezwolenia właściwej władzy (kanony 1291, 1292 i 1295). Nie wywierają natomiast takich konsekwencji normy stawiające proboszczowi określone wymagania co do wykonywania zarządu bez zastrzeżenia nieważności czynności dokonanej z naruszeniem tych wymagań”.

Sąd Najwyższy w przytoczonych orzeczeniach rozważał skuteczność przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego, który reguluje ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Te same rozważania należy poczynić w odniesieniu do Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich regulujących m. in. ustrój Kościoła (...), do którego należy powodowa parafia. Kanon 1032 KKKW, który wymaga zgody ordynariusza na wytoczenie powództwa nie zawiera wskazania, że czynności dokonane bez takiej zgody są nieważne. Porównać go można natomiast z kanonem 1035 § 1 pkt 3 KKKW, w myśl którego dokonanie alienacji dóbr kościelnych, stanowiących stały prawnie nabyty majątek osoby prawnej, wymaga w przypadkach przewidzianych prawem pisemnej zgody władzy kompetentnej, bez której alienacja jest nieważna. Dlatego ewentualne naruszenie kanonu 1032 KKKW nie skutkuje wadliwością czynności proboszcza na gruncie prawa cywilnego.

Rozważyć także należy, czy wszczęcie sprawy przed sądem, jest aktem przekraczającym granice i sposób zwyczajnego zarządzania w rozumieniu kanonu 1024 § 1 KKKW. Jednakże odrębne uregulowanie tej kwestii w kanonie 1032 KKKW wskazuje, że na pytanie to należy udzielić odpowiedzi negatywnej. Gdyby bowiem wszczęcie postępowania przed Sądem było czynnością przekraczającą granice i sposób zwyczajnego zarządzania, które to czynności mają określać statuty, to zbędne byłoby odrębne uregulowanie tej kwestii w kanonie 1032 KKKW. Gdyby jednak uznać, że kanon 1024 § 1 KKKW reguluje tę kwestię, to kanon 1032 KKKW należałoby uznać za *lex specialis* i jemu dać pierwszeństwo stosowania.

Mając na względzie powyższe rozważania należy zatem stwierdzić, że ewentualny brak zgody biskupa na wytoczenie powództwa nie wywiera skutku w postaci wadliwości takiej decyzji na gruncie prawa i postępowania cywilnego, a wywiera jedynie wewnętrzny skutek w postaci ewentualnych sankcji wewnętrzkościelnych. Wobec tego, jako że nie budzi wątpliwości, że ks. J. K., który udzielił pełnomocnictwa procesowego, jest proboszczem powodowej parafii, nie można stwierdzić braku zdolności procesowej po stronie powodowej.

Na marginesie należy podnieść trzy kwestie.

Po pierwsze, w przedmiotowej sprawie w wadliwy sposób przeprowadzono postępowanie zmierzające do usunięcia braków zdolności procesowej. Stosownie do treści art. 70 § 1 zd. 1 k.p.c. jeżeli braki w zakresie zdolności sądowej lub procesowej albo w składzie właściwych organów dają się uzupełnić, sąd wyznaczy w tym celu odpowiedni termin. Jak wynika z tego przepisu, wezwania powinien dokonać sąd w formie postanowienia, zgodnie z art. 354 k.p.c., a nie przewodniczący składu wydając zarządzenia, jak to uczyniono w przedmiotowej sprawie.

Po drugie, funkcją przepisu art. 70 k.p.c. jest umożliwienie stronie uzupełnienia braków zdolności procesowej, które istniały na początku sprawy, a nie – jak wynika to pośrednio z postanowienia sądu – jedynie danie określonego czasu na udowodnienie posiadania takiej zdolności. Za taką interpretacją przemawia treść art. 70 § 2 in fine, który wprost stanowi, że możliwe jest późniejsze potwierdzenie dokonanych czynności. Dlatego nietrafnie Sąd Okręgowy przyjął, że ewentualna zgoda (zakładając jej niezbędność dla postępowania) musiała zostać udzielona już w dniu wytoczenia powództwa.

Po trzecie, kwestionowana przez Sąd I instancji zgoda biskupa wyraźnie wskazuje na co najmniej część roszczeń dochodzonych w niniejszym postępowaniu, w szczególności na przywrócenie utraconych nieruchomości. Dlatego ewentualne odrzucenie pozwu, nawet przyjmując konieczność zgody biskupa na wytoczenie powództwa, byłoby zasadne jedynie w odniesieniu do roszczeń ewentualnych. Z samej treści dokumentu można wynika w jasny sposób, po jakiej stronie procesowej miałby występować proboszcz. Skoro mowa jest o „występowaniu (...) przed sądami (...) w przedmiocie przywróceniu na rzecz (...) parafii utraconych nieruchomości”, to trudno wyobrazić sobie, by parafia miała występować po stronie pozwanej. Nie można natomiast zgodzić się ze stanowiskiem strony powodowej, że kanon 1032 KKKW znajduje zastosowanie jedynie do wytoczenia powództwa, gdyż stanowi on, że „zarządcy dóbr kościelnych nie powinni w imieniu osoby prawnej ani wszczynać sprawy, ani zawiązywać sporu”. Kanon ten wyraźnie zatem wskazuje na konieczność uzyskania zgody także na zawiązanie sporu, czyli w języku k.p.c. wdania się w spór co do istoty sprawy, a więc na występowanie po stronie pozwanej, przy czym brak takiej zgody – jak wyjaśniono wyżej – nie ma znaczenia na gruncie prawa i postępowania cywilnego.

Mając na względzie powyższe, Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji na zasadzie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.